

Generelt om normativ etikk

Etter å ha arbeidet med dette kapitlet skal du kunne:

- skille mellom beslutningssituasjoner og vurderingssituasjoner;
- skille mellom handlingsorienterte og aktørorienterte etiske teorier.

Normativ etikk er som sagt den delen av etikken som besvarer spørsmål om hvordan vi bør handle, og om hva som er verdifullt og moralsk prisverdig. Normative etiske teorier kan anvendes når vi vil finne svar på spesifikke etiske dilemmaer. I mange religiøse tekster listes det opp spesifikke forbud og påbud, slik som at man ikke skal lyve, at man ikke skal begå drap, og at man skal vise respekt for sin far og mor. Filosofiske teorier om etikk, derimot, ramser ikke opp en liste av handlinger som er riktige, og handlinger som er gale. Teoriene er i stedet forslag til de *bakenforliggende prinsippene* som gjør at en handling er moralsk riktig, at en person er moralsk god, eller at et mål er verdt å strebe etter.

Vi kan skille mellom to typer av situasjoner hvor behovet for normative etiske teorier melder seg. Den første typen er situasjoner hvor vi lurer på hva vi bør gjøre: Bør vi avslutte den livsforlengende behandlingen av denne pasienten? Bør jeg fraråde denne kunden å gå videre med prosjektet? Bør denne studenten få lov til å levere eksamensbesvarelsen selv om fristen har gått ut? I denne typen situasjon står vi overfor to eller flere handlingsalternativer, og vi lurer på hvilket alternativ vi skal velge. Vi kan kalle denne typen situasjon for «beslutningssituasjoner».

Men vi kan også komme i situasjoner hvor vi må vurdere en handling som allerede er utført. La oss kalle denne typen sammenheng for «vurderingssituasjoner». Da er spørsmålet om noen fortjener ros, eventuelt bør klandres, for handlingen: Hvor alvorlige konsekvenser fortjener en kollega som fikk i seg for mye alkohol på julebord, og kom med tilnærmelser som flere andre syntes var ubehagelige? Eller hva med en bedrift som valgte å kjøpe inn tjenester fra en billig leverandør som viser seg å ikke oppfylle krav til sikkerhet og miljø? Har det noe å si om risikoen som bedriften valgte å ta, førte til alvorlige konsekvenser eller ikke? I vurderingssituasjoner kommer det inn noen problemstillinger som ikke er relevante for beslutningssituasjoner. Hvilken vekt skal vi for eksempel legge på om en person gjorde noe med vilje eller ikke? Hva med det bakenforliggende formålet eller motivet for handlingen? Er det et moralsk skille mellom to identiske handlinger, når tilfeldigheter fører til at den ene handlingen får gode konsekvenser, mens den andre handlingen får dårlige konsekvenser?